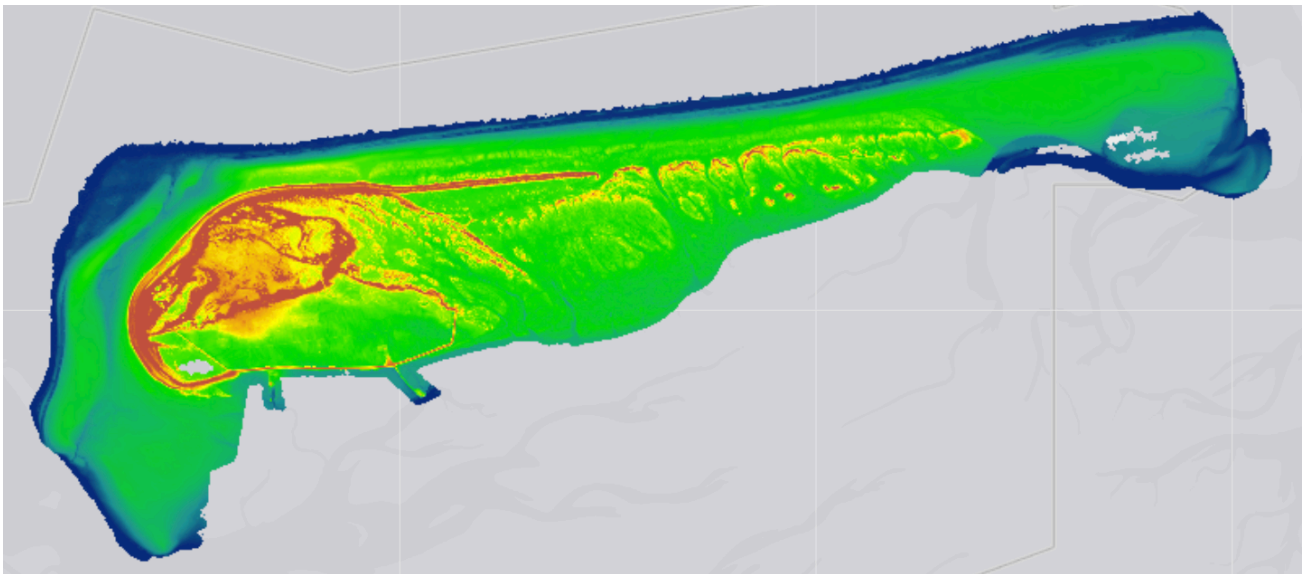
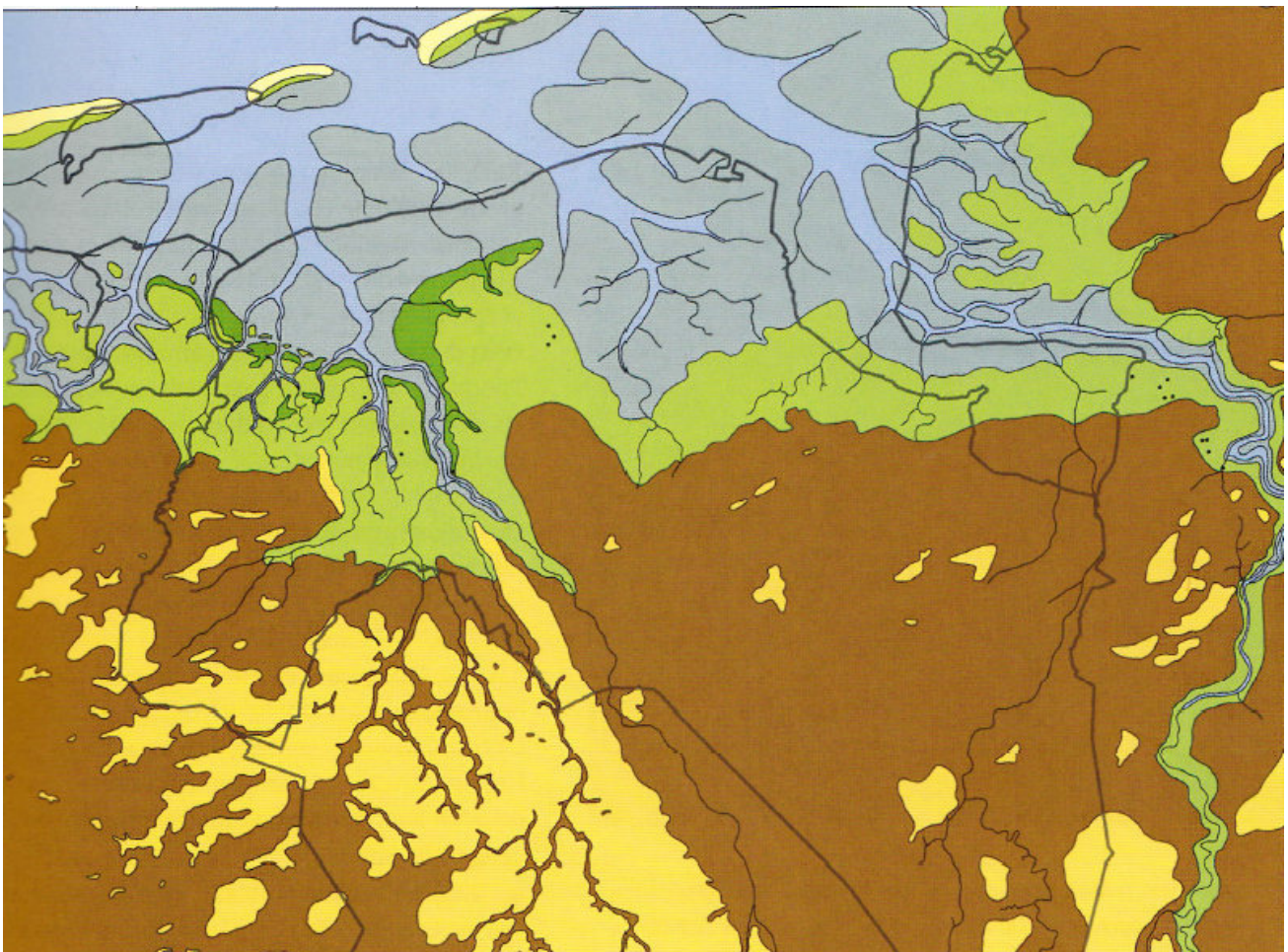

Infobestand Pelgrimage Schiermonnikoog.

Hoogtekaart Schiermonnikoog. Rood is hooggelegen en blauw is laaggelegen grond.

Toelichting op de kaarten van vorige pagina.

Op de eerste kaart zijn de hoogte verschillen tussen de duinen en het achterliggend land goed zichtbaar. Op de 2e kaart wordt wel heel duidelijk hoever het eiland reeds is opgeschoven naar het oosten. Op de kaart door archeologen gemaakt zijn tevens de contouren van het huidige eiland ingetekend. Met een kwinkslag zouden we ook kunnen zeggen dat het eiland ook zelf aan het pelgrimeren is.

Ontstaan Waddengebied

Voor het ontstaan van het Waddengebied moeten we terug naar de laatste ijstijd, 45.000 jaar geleden. Tijdens deze ijstijd was al het water van de Noordzee vastgelegd in gletsjers. Daardoor was de zeespiegel veel lager dan hij nu is. Het gletsjerijs bereikte onze huidige kustlijn niet; de toenmalige kustlijn lag tientallen kilometers ten noorden van de huidige Waddeneilanden.

Aan het eind van de ijstijd begonnen de gletsjers te smelten en steeg de zeespiegel snel. Ongeveer 9.000 jaar geleden ontstond het Kanaal tussen Frankrijk en Engeland. Sindsdien stromen twee grote vloedstromen tweemaal daags de Noordzee in, een vanuit het zuiden en een vanuit het noorden.

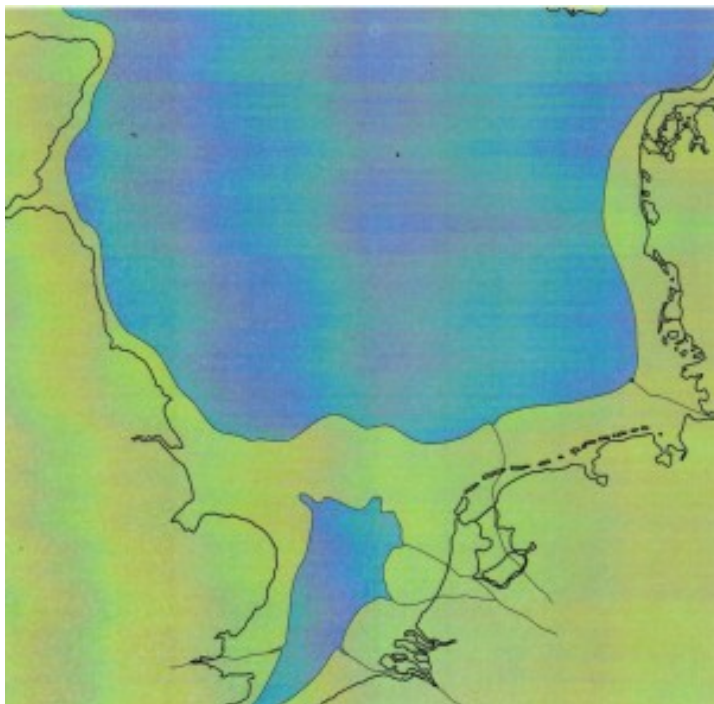

Rond 6.000 jaar geleden lag de zeespiegel nog maar 5 meter lager dan het huidige niveau. De krachten van de twee vloedstromen uit het zuiden en het noorden zorgden voor een soort bulldozereffect op het zand in de Noordzee. Er ontstond een lange rij zandbanken, een zogenaamde strandwal. Uiteindelijk brak de strandwal op verschillende plekken door. Het achterliggende veengebied stroomde vol met zout water en de Waddenzee was geboren. Er ontstond een uitgebreid netwerk van kwelders en moerassen en allerlei grote en kleine eilanden. Een zware stormvloed in 1362 zorgde ervoor dat Dollard en de Zuiderzee ontstonden.

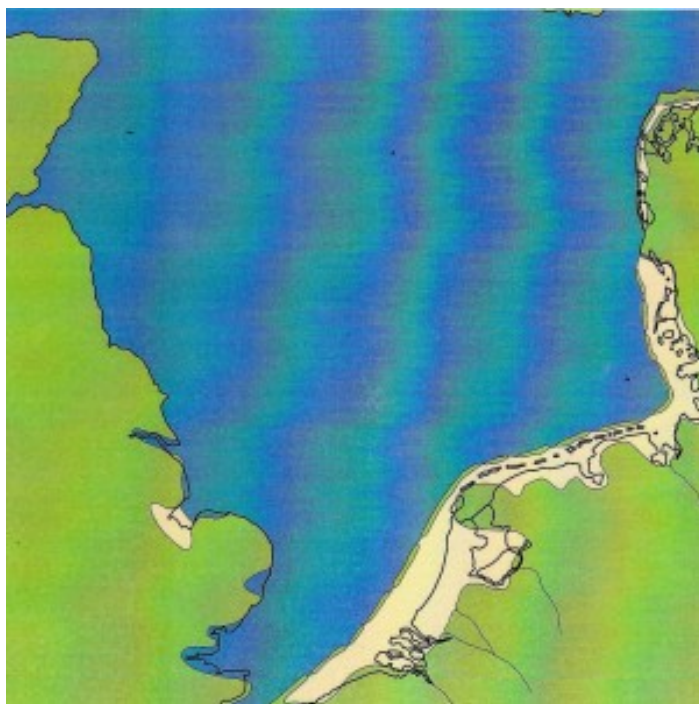
Ook na 1362 veranderde er nog veel in het gebied. Eilanden werden groter of kleiner, of verdwenen zelfs helemaal in de golven. Ook de mens speelde een rol: de Zuiderzee en de Lauwerszee werden afgesloten en aan de kust werden kweldergebieden ingepolderd, de zogenaamde landaanwinningen.

Wandelend eiland

Ook Schiermonnikoog is in de loop der jaren flink veranderd. Zoals alle Waddeneilanden wandelde Schiermonnikoog in oostelijke richting. Aan de westkant is in het verleden veel grond weggeslagen. Hierdoor ging in de achttiende eeuw het dorp Westerburen verloren.

De eilanders hebben ook zelf pogingen gedaan om grip te krijgen op het eiland. Zo is aan de noordkant van het eiland een stuifdijk aangelegd om aangroei van het eiland te bevorderen. Op dit moment groeit Schiermonnikoog nog altijd aan de oostkant. Zo sterk zelfs dat de punt van het eiland op Gronings grondgebied terechtgekomen is! In 2005 is daarom de grens tussen Groningen en Fryslân aangepast, zodat Schiermonnikoog weer helemaal in Fryslân ligt.
(Bron website Nationaal Park Schiermonnikoog.

In de middeleeuwen was Schiermonnikoog een uithof (of anders genoemd:voorwerk of abdijhoeve) van het cisterciënzerklooster Claercamp uit Rinsumageest bij Dokkum, een van de kloosters in Friesland. De monniken van het klooster, die land indijkten, droegen grijze pijen. Zo ontstond de naam: schier betekent grijs, en oog is etymologisch hetzelfde als ei in eiland. Ter herinnering aan de monniken is in 1961 in het dorp een standbeeld van een monnik, "De Schiere Monnik", geplaatst, gemaakt door Martin van Waning. Het is in

het licht van de geschiedenis nu wel zeer opmerkelijk dat de “schiere monniken” nu weer terug zijn op het eiland.

De naam Schiermonnikoog wordt voor het eerst genoemd in 1440 in een akte (van Philips van Bourgondië). In 1580 werd Friesland protestants. Het klooster verloor alle bezittingen, en Schiermonnikoog werd onderdeel van het gewest Friesland. Het gewest verkocht het eiland wegens geldgebrek, en tussen 1638 en 1945 was Schiermonnikoog daardoor weer particulier eigendom. De familie Stachouwer bezat het eiland van 1640[2] tot 1859. Catharina Maria Stachouwer was tussen 1741 en 1761 voor twee derde eigenaar van het eiland. Zij liet zich Freule van Schiermonnikoog noemen. Haar eigenzinnige optreden bracht haar in aanvaring met de plaatselijke bevolking, en tot tweemaal toe riep zij bescherming van de Staten van Friesland in.

Van 1859 tot 1893 was het eiland bezit van de Hagenaar John Eric Banck. Deze liet een nieuwe waddendijk aanleggen en liet de duinen beplanten met helmgras om zandverstuivingen tegen te gaan. De Duitse graaf Berthold Hartwig Arthur Graf von Bernstorff, lid van de familie Von Bernstorff, kocht het eiland in 1893 voor 200.000 gulden. Hij liet naaldbossen aanleggen voor de houtproductie. Toen hij in 1939 overleed, erfde zijn zoon Bechtold Eugen graaf von Bernstorff het eiland.

Sinds 2019 leven er in het voormalige landhuis Rijsbergen, dat is omgedoopt naar Klooster Schiermonnikoog weer monniken op het eiland, nadat ze Abdij Sion bij Diepenveen hebben verlaten.

Oorlog en bezetting.

Schiermonnikoog werd op 16 mei 1940 bezet. Uit een telegram dat in 1972 uit een nalatenschap aan het Streekarchief was gegeven blijkt dat burgemeester H.W. van den Berg vlak daarvoor de Duitsers om bescherming had verzocht. Bij een bombardement van vluchtende geallieerde vliegtuigen in 1943 kwamen zeven mensen om waaronder het echtpaar van den Berg. De Duitsers bouwden ten noordoosten van het dorp een radarpost ("Schleidorp") en legden een smalspoorlijn aan voor het transport van per schip aangevoerd bouw materiaal. Predikant Jan Derk Domela Nieuwenhuis Nyegaard werd na zijn toespraak in Groningen van 1944 tot het eind van de oorlog naar dit eiland verbannen. Toen in april 1945 de provincie Groningen werd bevrijd door de Canadezen, vluchtte een groep van ongeveer 120 SD en SS'ers afkomstig van het Scholtenhuis in Groningen naar het eiland, waar nog steeds een Duits garnizoen aanwezig was. Op 11 juni werden de laatste 600 man Duitse troepen op Schiermonnikoog door de Canadezen afgevoerd. Het eiland werd op 27 december 1945 door de Nederlandse staat geconfisqueerd, omdat het als vijandelijk vermogen werd beschouwd. Graaf Bechtold Eugen von Bernstorff kon het goed vinden met de eilanders, maar kon desondanks niet voorkomen dat het eiland van hem zou worden afgenomen. Na de Tweede Wereldoorlog eiste de Nederlandse regering via een noodwet alle bezittingen op van de Duitsers, NSB'ers en landverraders, en dus ook Schiermonnikoog. Ook in Duitsland werden grote delen van zijn bezit door de Russen afgenomen. Vanaf 1951 probeerde de graaf Schiermonnikoog terug te krijgen. Toen dat mislukte eiste hij een schadevergoeding van de Duitse staat. Bijna veertig jaar na de confiscatie kreeg hij in 1983 een vergoeding van 80 000 Duitse marken.

Geografie.

Schiermonnikoog grenst ten noorden aan de Noordzee, en ten zuiden aan de Waddenzee. Ten westen ligt Ameland en ten oosten Rottumerplaat en de zandplaat Balg. De totale lengte is 18 km en de totale lengte van de fietspaden is 30 km.

Het eiland schuift door afkalving en aanslibbing steeds verder naar het oosten. Anno 2005 lag het oostelijk deel van het eiland op dezelfde locatie als het westen van het vergane eiland Bosch.

Op Schiermonnikoog ligt dijkkring 1. Deze bestaat uit de waddendijk, de Westerduinen, Noorderduinen en Kooiduinen. De acceptabele normfrequentie voor overstromingen binnen deze dijkkring is vastgesteld op eens in de tweeduizend jaar. Uitgaande van de situatie eind 2013 is het overstromingsrisico opnieuw geanalyseerd, waaruit bleek dat de overstromingskans voor deze dijkkring eens in de 350 jaar is. De laatste dijkdoorbraak vond plaats tijdens de stormvloed van 1962. De in de 2e wereldoorlog gebouwde bunker Wassermann, onderdeel van de Atlantikwall, staat op het hoogste punt van het eiland (20 meter). Ter vergelijking: Vlieland met 45 meter (het Vuurboetsduin), heeft het hoogste punt van de Nederlandse eilanden, Sylt met 52 meter kent het hoogste punt van alle eilanden in het waddengebied van Nederland, Duitsland en Denemarken.

Dorpskern.

Op Schiermonnikoog lagen er vroeger, voor 1720, vijf buurtschappen: Westerburen, Oosterburen, Binnendijken en Dampen. Deze laatste buurten en een deel van Oosterburen, zijn vernietigd door overstromingen en afkabeling van het eiland rond 1750. Voor 1720 bestond er eigenlijk geen geregeld dorp. In 1856 telde het eiland ongeveer 900 inwoners, die vooral in de buurtschappen woonden. Het dorp Oosterburen telde ongeveer 160 woningen, verspreid over de Voorstreek, Langestreek, Middenstreek, Vierhuizen en Zevenhuizen, daarnaast waren er nog een aantal boerderijen verspreid over het eiland. De wegen/buurten lopen van west naar oost. De Voorstreek was het drukst bewoond, terwijl de huizen aan de Achterstreek het grootste aanzien had. Onder meldingswaardige bijzonderheden, welke er vroeger binnendijks was, is het Stamhuis der Heeren en Vrouwen van de Heerlijkheid Schiermonnikoog, genaamd het Huis Binnendijken. Dit gebouw is door overstromingen verwoest, en de eigenaren van Schiermonnikoog, de Stachouwers, hebben op deze plek Landgoed Rijsbergen, ten oosten van Oosterburg, laten bouwen. De eigenaren hebben zich hier enkele jaren gevestigd. Daarbij heeft deze familie de buitenplaats Patmos laten bouwen in 1762, dit werd ook hun verblijfsplaats. [9]

Het gelijknamige dorp Schiermonnikoog is nu de enige plaats in de gemeente. Plaatselijk wordt dit dorp ook wel Aisterbun oftewel 'Oosterburen' of Darp oftewel 'Dorp' genoemd. Het dorp dateert uit 1719 en werd in opdracht van de familie Stachouwer gebouwd, omdat het oorspronkelijke dorp Westerburen rond 1750 langzaam door de zee werd verzwolgen. Het dorp is een beschermd dorpsgezicht, een van de beschermde stads- en dorpsgezichten in Friesland en is de noordelijkste plaats van Nederland. Door de overstromingen zijn er van tijd tot tijd verhuizingen geweest, waardoor buurtschappen zijn verdwenen. Na de Tweede Wereldoorlog verrees aan de zuidkant van het dorp een nieuwe wijk, die door de bewoners Nieuw-Dokkum wordt genoemd. In deze wijk staat een vmbo-school en een sporthal. Ter herinnering aan de betekenis van de walvisvaart in de periode na de Tweede Wereldoorlog staan er midden in het dorp bij de Willemshof twee kaken van een blauwe vinvis, meegenomen door de eilander Klaas Visser, die kapitein van de Willem Barendsz was. Na 1995 is een nieuwe wijk gebouwd aan de oostkant van het dorp.

Het Eilanderhuis.

De oudste woningen van het dorp staan aan de Middenstreek 17 (1721) en de Middenstreek 60 (1724). Louise Mellema schrijft dat de familie Stachouwer bepaalde hoe de woningen er uit moesten zien, als een soort bestemmingsplan: "De lengte en breedte van de huizen, van lange schuren voor het drogen van de netten, tot op een inch nauwkeurig zijn uitgerekend: iedere decimeter die buiten de voorgeschreven maat viel, kwam de bewoner op zoveel 'stuiver' extra te staan." De huizen bestonden uit het voor- en achterhuis. Het achterhuis werden visnetten en gedroogde vis opgeslagen. De gevel van de eilanderhuizen zijn gebouwd van Friese geeltjes, en een aantal hebben een 'lytjhus'. Wanneer vader en zonen op zee waren, werd het lytjhus bewoond in plaats van het hoofdhuis. Elk huis had een eigen, ondiepe, drinkput. Een aantal van deze woningen werd dubbel bewoond.

In de 19e eeuw ontstond het idee dat door bad in de Noordzee men lichaam en geest kon genezen. Op Schiermonnikoog is een Badhotel gebouwd, waardoor het toerisme op gang kwam, voornamelijk uit de stad Groningen en Duitsland, wat resulteerde in pensions en vakantiewoningen.

Veel van de oorspronkelijke vorm is niet veel over, want de woningen werden aangepast aan de moderne tijd – ze gingen vooral als vakantiewoning fungeren. Om ruimte te creëren zijn zijmuren verhoogd waardoor een knik in het dak ontstond. Ook nu is het in sommige gevallen mogelijk om een lytjhus te bouwen, afhankelijk van de woning en locatie.

Berkenplas

Ten oosten van het dorp ligt de Berkenplas. Een zoetwatermeertje ontstaan door zandwinning ten behoeve van het herstel van de in 1962 beschadigde Waddenzeedijk.

De plas is nu recreatieplas met goed zwemwater, omzoomd door bos en duin. Kinderen kunnen op het speelstrandje heerlijk spelen en vanaf de steiger kunnen ze met bootjes het meer op.

Het water wordt gezuiverd door een zogeheten helofytenfilter. Het is een zandfilter, beplant met riet. Via een buis wordt het ongeschoonde water naar de filterinstallatie gepompt. Het riet zorgt voor extra zuurstof in de zanderige bodem, waardoor zich meer bacteriën ontwikkelen. Die halen de organische vervuiling weg uit het water, waardoor de zuurstof in het water behouden blijft. Bovendien ontstaat er een voortdurende stroming

in het water wat de waterkwaliteit positief beïnvloedt.

Het filter voorkomt een uitbraak van blauwalg in het ondiepe water van de Berkenplas. Op een zwemwaterbord bij de plas staat in het zomerseizoen de actuele kwaliteit van het zwemwater.

St. Egbert Kapel.

In 1915 is de RK kapel Sint Egbert officieel ingewijd door de toenmalige Aartsbisschop van Utrecht Monseigneur van de Wetering. De architect, A. Th. Van Elmpt (1866 – 1932), heeft zich duidelijk laten inspireren door de scheepsbouw; als je binnenkomt en naar het plafond kijkt weet je waarom.

Het kinderloze echtpaar Reinhart-Balvert heeft zich in het begin van de vorige eeuw sterk gemaakt om op het eiland een RK kapel te bouwen. In die tijd was het eiland eigendom van Graaf von Bernstorff, de Gravin was rooms katholiek en schonk een stuk grond zodat de kapel gebouwd kon worden.

Jarenlang was dit de kapel waar de kinderen, die in het naastgelegen kinderkoloniehuis verbleven, dagelijks naar de mis gingen.

In die jaren heeft het bestuur van het koloniehuis opdracht gegeven om de heel bijzondere kruisweg te laten maken; Zuster Martina O.S.C. (1906 – 2001) heeft in het Karmelklooster van Drachten de 14 paneeltjes in iconstijl geschilderd. Op elk van de afbeeldingen zijn kinderen te zien.

Er is ook 'n boekje uitgegeven van deze bijzondere kinder-kruisweg staties. (te koop)

In 1967 werd het kinderkoloniehuis verkocht en de Vicarie Sint Egbert opgericht.

Na verkoop van de pastorie, en bouw van een kleiner onderkomen voor de dienstdoende pastores, is de kapel in 1994 gerestaureerd.

(Het is nog niet duidelijk of en wanneer de kapel te bezoeken of te bezichtigen is.)

Vuurtoren de Noodertoren.

Schiermonnikoog kent twee 'vuurtorens': de witte en de rode. Alleen de rode vuurtoren (de Noordertoren) is nog in functie en wordt 24 uur per dag bemand.

Naar besluit van Koning Willem III worden in 1853 twee torens op het eiland geplaatst, die een jaar later worden voorzien van een stilstaand lichttoestel. Deze torens zijn 'bakens' voor het scheepsverkeer. Wanneer de

lichten van de twee torens samenvielen, wisten de schippers dat ze tussen de banken door van de Noordzee naar de Waddenzee konden varen.

Aan het begin van de 20e eeuw krijgt de rode vuurtoren mechanisch, ronddraaiend licht, waardoor de Zuidertoren (nabij het huidige Bezoekerscentrum) overbodig wordt. Deze witte toren wordt vervolgens jarenlang als watertoren gebruikt en fungeert nu alleen nog als antennemast.

Gegevens rode **vuurtoren**:

- Architect: H.G. Jansen en A. van Rhyn
- Hoogte: 37 meter
- Lichtpatroon: 4 schitteringen per 20 seconden
- Lichthoogte: 55,5 meter boven zeeniveau
- Reikwijdte: 28 zeemijlen
- Radar: sinds 1979

Got Tjark

De Grote Kerk van Schiermonnikoog is de voormalige hervormde kerk. Sinds mei 2005 is de kerk een van de accommodaties van de protestantse gemeente op Schiermonnikoog.

De kerk werd in 1866 gebouwd. De kerk verving een oudere kerk op deze plek, die in 1762 was gebouwd. De oude kerk was zo bouwvallig geworden dat ze moest worden afgebroken. Eerdere kerkgebouwen hebben op andere plaatsen in Schiermonnikoog gestaan. De oude parochiekerk uit de 15e eeuw moest rond 1715 worden afgebroken toen huizen en kerk verplaatst moesten worden vanwege de verstuiving van de duinen. De opvolger van deze kerk ging in 1760 onder in de golven.

De in 1866 gebouwde zaalkerk bezat een houten klokkentoren. Deze toren werd in 1909 vervangen door een stenen toren aan de westelijke zijde van de kerk. De toren is, in tegenstelling tot de kerk, eigendom van de gemeente Schiermonnikoog. De klok (buiten gebruik gesteld) dateert uit 1649 en is gegoten door Jacob Noteman. Het orgel werd gebouwd omstreeks 1895 en werd in 1991 geheel gerestaureerd. De kerk werd in 1967 aan de binnenzijde gerestaureerd. De toren onderging een opknapbeurt in 2006.

Beeld de Schiere Monnik.

Het beeld is gemaakt door Martin van Waning (Den Haag, 4 september 1889– Dokkum, 7 juli 1972) was een Nederlandse beeldhouwer en schilder.

Bezoekerscentrum.

Het bezoekerscentrum geeft een prachtig beeld van de rijke natuur en landschap van het Nationaal Park Schiermonnikoog.

Klooster.

Het Cisterciënzer Klooster is gevestigd in de voormalige Hotel Rijsbergen.

‘De herberg is opgebouwd met hout afkomstig van aangespoelde schepen. Overal zie je delen van masten en scheepshuiden terug wat het heel bijzonder maakt. Daarbij heeft het pand in de afgelopen eeuwen vele functies gehad van een school tot voor kort dus een herberg.

Het landhuis Rijsbergen (ook De Borch) werd in 1757 gebouwd door Tjarda van Starkenborch Stachouwer, heer van Rijsbergen, de toenmalige eigenaar van het eiland Schiermonnikoog. Het oorspronkelijk verblijf van de familie Stachouwer lag in het dorpje Westerburen, dat in de loop der tijd in de zee is verdwenen. De familie Stachouwer nam het initiatief tot het verplaatsen van de nederzetting op Schiermonnikoog in oostelijke richting. De door hen gebouwde residentie werd ook door hun opvolgers, respectievelijk John Eric Banck (van 1859 tot 1892) en graaf Berthold von Bernstorff (van 1892 tot 1945), als hun officiële verblijfplaats op Schiermonnikoog gebruikt. Banck gaf het gebouw in 1860 een nieuw neoclassicistisch uiterlijk.

Na de Tweede Wereldoorlog werd het gebouw omgebouwd tot jeugdherberg. De accommodatie maakte deel uit van de toenmalige Nederlandse Jeugdherberg Centrale (NJHC).

Als Herberg Rijsbergen was het gebouw van 1992 tot 2019 een van de hotelaccommodaties van Schiermonnikoog.

In februari 2018 werd bekend dat Rijsbergen is aangekocht door de cisterciënzer monniken. Na een verbouwing is het klooster op 28 februari 2021 geopend en ingezegend door Ron van den Hout, bisschop van het bisdom Groningen-Leeuwarden. Tot aan de reformatie waren er op het eiland 'Schiere monniken' gevestigd in een uithof van het cisterciënzerklooster Abdij van Klaarkamp uit Rinsumageest.

Cisterciënzer Kloosterorde.

De cisterciënzers vinden hun oorsprong in 1098, toen de abt Robert – een Bourgondisch edelman – zijn klooster in Molesmes verliet om samen met twaalf monniken een nieuw klooster te stichten in Cîteaux in Bourgondië. Dertig jaar eerder werd hij reeds abt van verschillende gemeenschappen. In 1074 werd hij hoofd van een groep kluizenaars van Colan. Een jaar later werd hij de abt van Molesme. Tussen 1090 en 1093 had Robert de Abdij van Molesme reeds verlaten, om zich opnieuw bij een groep kluizenaars aan te sluiten. In 1098 kwam hij ertoe opnieuw een abdij op te richten. Deze nieuwe orde was een reactie op het feit dat de Regel van Benedictus steeds slechter werd nageleefd in de Franse benedictijnenkloosters, vooral in de Abdij van Cluny. Naar de Latijnse vorm van de plaatsnaam Cîteaux – Cistercium – werden de leden van de orde cisterciënzers genoemd.

In de periode 1110 tot 1115 ontstaan de eerste dochterabdiën.

Elke abdij had een eigen inspraak, maar door het generaal kapittel – een jaarlijkse algemene vergadering – was er wel een sterk centralistisch systeem.

Een van de dochterkloosters van Cîteaux was Clairvaux, waar in 1115 een jonge Bourgondische edelman, Bernardus van Fontaines, die drie jaar tevoren met een groep jonge familieleden was ingetreden, tot abt werd gekozen. Als Bernard van Clairvaux werd hij een toonaangevende geestelijke. De cisterciënzers worden dan ook soms bernardijnen genoemd, en de cisterciënzerinnen bernardinnen.

Bij de dood van Bernard van Clairvaux in 1153 telde de orde al meer dan driehonderd kloosters, die meestal waren gevestigd in onherbergzame streken, waar men leefde onder grote ontberingen. Die geweldige expansie borg echter de kiem van verval in zich en na 1300 kwam een moeilijke tijd. De vrouwen namen echter de fakkel over en de 13e eeuw werd de Gouden Eeuw van de monialen (= vrouwelijke ordeleden).

Aan het einde van de 12e eeuw vonden de eerste stichtingen van cisterciënzerkloosters in Nederland plaats.

Rond 1160 werd het klooster Klaarkamp bij Rinsumageest gesticht, omstreeks 1188 kwam er een dochterklooster bij Bolsward, het latere Bloemkamp. Later volgde Aduard (1192).

Economische organisatie van de cisterciënzerklooster.

De monniken moeten niet zelf instaan voor de bewerking van de gronden: 'ad haec exercenda, nutrienda, conservanda, seu prope seu longe grangias habere possumus per conversos custodiendas et procurandas'. De orde kent met andere woorden een speciaal systeem van grangia's (ook wel uithoven of voorwerken: grote kloosterboerderijen of abdijs hoeves) waar lekenbroeders op te werk gesteld worden. Deze grangia zijn sterk gebaseerd op het systeem van dominantie en overheersing, soms werden gewoon hele dorpen – die eigendom werden van de Cisterciënzer door schenkingen – gedwongen zich naar de cisterciënzers te schikken, een soort van verplichte conversie. Naast de conversen werden ook vaak seizoenarbeiders aangetrokken.

Het systeem van lekenbroeders was er nog niet bij de eerste abdiën. Het systeem van de grangia duikt voor het eerst op in de elfde eeuw, in de Italiaanse cisterciënzerkloosters. Het fenomeen ontstaat ook vlug in Frankrijk en Engeland – het tweede land waar de Cisterciënzers zich wisten te vestigen na Italië. Er zijn echter veel regionale verschillen op te merken. De lekenbroeders van Cîteaux waren bijvoorbeeld legaal onderworpen aan de abt van Cîteaux, terwijl in Grandmontines de lekenbroeders controle hadden over de eigendommen. In Oost-Europa zien we meer een systeem van lijfeigenen ontstaan.

Lekenbroeders kwamen – net zoals de cisterciënzermonniken – pas op latere leeftijd in een klooster terecht. De afgelegenheid van veel grangia kan als een reden ingeroepen worden door de monniken om er niet (vaak) te moeten aanwezig zijn.